

Prorogační doložka

Úvod do problematiky

Prorogační doložkou ve smlouvě – **prorogatio fori** – mohou strany založit pravomoc soudů, které by v případě sporu byly příslušné k rozhodování. Jde o *projev autonomie vůle stran* v procesní oblasti. V rámci prorogace lze sjednat i příslušnost určitého konkrétního soudu, avšak pouze do té míry, do jaké to umožňují vnitrostátní procesní předpisy daného státu.¹

Důvodů pro uzavření prorogační doložky je hned několik – lokalizace vztahu, zvýšení právní jistoty stran (např. předvídatelnost dopadu veřejnoprávních norem), snížení ekonomických nákladů spojených s řízením,² minimalizace možné korupce nebo jiného nežádoucího ovlivňování rozhodování,³ snaha zvolit místo, které účastník zná, v jehož právním prostředí se orientuje atd.

Prorogační smlouva je institutem, jenž v sobě obsahuje prvky procesní i prvky hmotněprávní.

Procesní doložka je autonomní, samostatné ujednání nezávislé na smlouvě hlavní.⁴

Opakem prorogace je *derogace* – tedy smluvní ujednání o tom, že k projednání případných sporů není dána pravomoc soudů určitého státu.

Každá prorogační smlouva v sobě nutně obsahuje i smlouvu derogací.

Prorogační doložka⁵ vhodně doplňuje doložku o volbě práva, pomocí níž strany projevují svou autonomii vůle v oblasti kolizní.

Právní úprava

→ Možnost uzavřít prorogační smlouvu je v českém právním řádu tradičně upravena pro vztahy s mezinárodním prvkem v **zákoně o mezinárodním právu soukromém a procesním** (dále i jen „ZMPS“), v § 37 odst. 2 a 3.

§ 37 odst. 2 stanoví, že pravomoc soudů České republiky v majetkových sporech může být založena *písemnou úmluvou* stran. Věcnou příslušnost českých soudů však nelze takovou úmluvou měnit. Zde je nutné upozornit a připomenout § 4 ZMPS, část věty za středníkem. Právě § 37 odst. 2 stanoví písemnou formu prorogační úmluvy je nutné chápat tak, že se jedná o ustanovení právního řádu, jenž předepisuje písemnou formu úkonu jako podmínku jeho platnosti. Proto je třeba na písemném projevu trvat, i kdyby tento právní úkon byl učiněn v cizím státě jinak než písemně ve shodě s místním právem.

§ 37 odst. 3 upravuje ujednání příslušnosti cizozemského soudu. Podle tohoto odstavce může česká organizace *pro majetkové spory písemně* ujednat i příslušnost cizozemského soudu. Problematické je zde ono označení „organizace“, které odpovídalo předlistopadové realitě. Od té doby však zákonodárce nepřistoupil k novelizaci tohoto ustanovení, proto je ponecháno na aplikační praxi, jak bude toto ustanovení ve světle současné situace vykládat. Kučerovo Mezinárodní právo soukromé (str. 330) uvádí, že sjednání příslušnosti cizozemského soudu je omezeno pouze na české právnické osoby.

¹ obvyklé je, že tyto vnitrostátní předpisy umožňují sjednání pouze místní příslušnosti - viz tak § 89a OSŘ

² všichni případní svědkové jsou spojeni s daným místem, fórum je známé rychlostí řízení, nízkými náklady spojenými s řízením, rozhodnutí fóra jsou kvalitní, soudci fóra jsou experty v dané oblasti atd.

³ tím, že strany zvolí neutrální fórum

⁴ viz rozhodnutí ESD ve věci Benincasa v. Dentalkit Srl. č. 269/95 ze dne 3.7.1997

⁵ popř. rozhodčí doložka, kterou strany přenesly pravomoc rozhodovat případné spory mezi nimi na rozhodce

Naopak Bělohávek⁶ rozšiřuje tuto možnost i na osoby fyzické-podnikatele s tím, že synonymem pro „organizaci“ v dnešních podmínkách je „podnikatel“ (tedy osoba fyzická i právnická).

→ Ve vztazích mezi členskými státy ES⁷ se aplikuje **nařízení Brusel I** (nařízení č. 44/2001, o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanskoprávních a obchodních).

Prorogace pravomoci je upravena v čl. 23 nařízení. Stranami zvolená pravomoc je tu koncipována jako *výlučná*, pokud je alespoň jedna ze stran domicilovaná na území členského státu a je vybrán soud některého z členských států. Dohodnutá pravomoc musí být respektována soudy jiných členských států. V případě nerespektování však *nutně nenásleduje neuznání* rozhodnutí. Tato dohoda *nesmí odporovat* výlučné pravomoci zakotvené v čl. 22 a požadavkům ustanovení upravujících tento typ dohody ve věcech spotřebitelských, individuálních pracovních a pojišťovacích.

Forma prorogační smlouvy:

- a) písemně nebo ústně s písemným potvrzením nebo
- b) ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami, nebo
- c) v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát a které strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí.

Na roveň písemné formě je postavena *komunikace elektronickými prostředky*, umožňuje-li trvalý záznam.

Článek 24 se týká tzv. „silent prorogation“ – dohody uzavřená mlčky neboli bezvýhradného podřízení se pravomoci. Zde je problematický zejména český oficiální překlad nařízení „...žalovaný se dostaví k jednání...“, neboť z něho by mohlo být dovozováno, že se žalovaný musí fyzicky dostavit k soudu. Tento překlad však neodpovídá jiným jazykovým verzím, které odpovídají spíše překladu „...žalovaný se účastní řízení...“. Podle toho tedy není nutná fyzická přítomnost žalovaného u soudu.⁸

→ Možnost prorogace je upravena i v paralelní **Luganské úmluvě o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanskoprávních a obchodních** (státy Evropského sdružení volného obchodu), a to konkrétně v čl. 17.⁹

Doporučení pro formulaci doložky

Formulace prorogační doložky není složitá. Strany v této smlouvě uvedou, soudy jakého státu budou řešit případné spory vyplývající z daného smluvního vztahu. Soudy mohou být určeny přímo v doložce (např. místně příslušné německé soudy) nebo může být stanoveno kritérium, podle kterého se pravomoc určí (např. obecný soud prodávajícího v době vzniku sporu).

⁶ Bělohávek, A. J.: Prorogace pravomoci soudů v majetkových sporech s mezinárodním prvkem a otázka vzájemnosti, Právní rádce, č. 12, 2002, s. 22-23

⁷ mimo Dánsko, ve vztazích k Dánsku se stále aplikuje Bruselská úmluva o pravomoci soudů a uznání a výkonu rozhodnutí ve věcech občanskoprávních a obchodních

⁸ více viz Rozehnalová, N., Týč, V.: Evropský justiční prostor v civilních otázkách, Brno: MU, 2003, s. 277 an.

⁹ více viz Rozehnalová, N.: Prorogační smlouva z pohledu Luganské úmluvy (několik poznámek k článku 17), EMP, 1999, č. 5, s. 21-26

Strany by měly v prorogační doložce vymežit, jaké spory (všechny X pouze některé) vyplývající z jejich smluvního vztahu nebo s ním souvisící budou řešeny před určeným soudem. Aby strany pokryly veškeré možné spory souvisící se smlouvou, doporučuje se věcnou působnost této doložky formulovat velice pečlivě. Zejména je vhodné do působnosti doložky výslovně zahrnout i spory týkající se platnosti smlouvy a následků jeho neplatnosti.

Strany dále mají možnost v doložce určit, zda prorogovaná pravomoc je výlučná nebo nevýlučná.¹⁰

Ač např. nařízení Brusel I umožňuje různé formy uzavření této doložky, doporučuje se uzavřít tuto smlouvu písemně (nejjednodušší je začlenit ji do smlouvy hlavní). Tímto postupem se výrazně zvyšuje právní jistota stran.

Společně s platnou doložkou o volbě práva umožňuje prorogační smlouva „přemístit“ případ z oblasti transnacionální do oblasti teritoriální působnosti konkrétního právního řádu. I když strany neuzavřely dohodu o volbě práva, tak pokud je platně uzavřena prorogační doložka, ve velké většině případů je i v takové situaci zamezeno dohadům o aplikovatelném kolizním právu, neboť se použijí kolizní normy fóra.¹¹

Užitečné odkazy

http://en.wikipedia.org/wiki/Forum_selection_clause

<http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l33054.htm> - informace k nařízení Brusel I

¹⁰ pokud to strany neuvedou, nařízení Brusel I předpokládá výlučnou pravomoc

¹¹ převažuje zásada použití kolizních norem lex fori, více viz Rozehnalová, N.: Smlouva o příslušnosti soudů z pohledu Úmluvy o soudní pravomoci a příslušnosti a uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968, in *Ročenka evropského práva*, svazek II, 1996, Brno: MU, 1997, s. 87 an.